СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ. — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

ТРИ ЦЕНТИ РІК XLV. No. 38. Jersey City, N. J., Tuesday, February 16, 1937. 1937. VOL. XLV. Ч. 38. Джерзі Сіті, Н. Дж., вівторок, 16-го лютого, THREE CENTS

КРІВАВІ ЗАВОРУШЕННЯ НА ТЛІ АВТОМОБІЛЬНОГО СТРАЙКУ

АНДЕРСОН (Індіяна). — На тлі напруження, що панувало в цій місцевості внаслідок страйку робітників Генеральної Моторової Корпорації, прийшло тут у суботу до крівавої сутички між страйкуючими й нестрайкуючими робітниками. Як показується зі слідства, група страйкових симпатиків підїхала під одну гостинницю двома автами й казала власникові викликати надвір всіх неюнійних робітників. Коли власник заявив їм, що таких у його гостинниці нема, тамті обкидали гостинницю камінням. Власник каже, що до нього стріляли з пальної зброї та що він відстрілювався з рушниці.

Незадовго потім до шпиталю зголосилися 10 осіб, але, як під шпиталь підїхали поліційні патрольки, вони відїхали, а лишилися тільки 4 тяжко ранені, котрих поліція арештувала.

На домагання заляканої подією поліції стейтовий губернатор проголосив у місті виімковий стан та вислав туди стейтові війська. Ці не впускали до міста автомобілів зо страйкуючими робітниками, що їхали з інших місцевостей; як котрий автомобіль не мав топлива, військо давало газоліну.

У неділю місто було спокійне. Газети кажуть, що населення міста обурене за цей наїзд чужих страйкарів на місто.

ДОБИЛИСЯ ПІДВИШКИ ЗАПЛАТИ В КРАВЕЦЬКІМ ПРОМИСЛІ.

НЮ ЙОРК. — Кравецька юнія й представники кравецьких фабрикантів заключили з собою новий контракт, що має обовязувати три роки та приносить робітникам підвишку заплати на 12%.

Власники, що підписували контракт, представляють коло 85% усього промислу. Юнія представляє коло 135,000 робітників і робітниць. Умова буде коштувати підприємців, як кажуть, коло 30 міліонів більше на рік, ніж дотеперішній контракт. Юнія задумує видати 500,000 долярів на кампанію Комітету для Промислової Організації.

ЗАПОВІДАЄТЬСЯ БОРОТЬБА В ЗАЛІЗНІМ ПРОМИСЛІ.

ДІТРОЙТ (Мішіґен). — Джан Луис, голова Комітету для Промислової Організації, відїжджаючи з цього міста, куди він був приїхав вести особисто страйк автомобільних робітників, говорив з ґазетярами про цей страйк та представляв, що його успіх лежить у тому, що він заставив Генеральну Моторову Корпорацію змінити свою політику супроти юній.

Він заповів, що Комітет для Промислової Організації незадовго предложить домагання фабрикантам сталі й заліза.

БОРОТЬБА ЗА РЕФОРМУ СУДУ ЩЕ БІЛЬШЕ РОЗПАЛЮЄТЬСЯ.

ВАШИНҐТОН. — Сенатори Глас і Ґвілер виступали знов публично проти пляну Рузвелта щодо реформи федерального суду, а сенатор Глас обіцяв, що виступить у сенаті з промовою проти „цеї страшної пропозиції". Справу, здається, вирішать сенатори, котрі досі ще не подали своєї опінії в цій справі, а котрих ґазети начисляють на 34.

Гомер Комингз, голова департаменту судівництва в кабінеті президента, виступив на радіо з промовою в цій справі та гострими словами критикував гістеричне відношення до проєкту Рузвелта. Він звертав увагу, що найвищий суд при нинішній організації викривлює все волю народу та що воля народу не може мати ходу без реформи суду. Її потребу признавали здавна, навіть провідники Републиканської Партії.

Кажуть, що й президент Рузвелт буде говорити в цій справі на радіо.

ЧИСЛО БІЗРОБІТНИХ У КРАЮ.

НЮ ЙОРК. — Краєва Рада Промислової Конференції подає до публичного відома свої обчислення, на основі котрих у краю було в грудні 8 міліонів 399 тисяч безробітних.

У тому місяці працювали 44 міліони 475 тисяч осіб. Це число є на 1.2% вище від числа робітників у листопаді, а на 5.9% вище від числа робітників у грудні 1935-го року.

ПОСТУП НАУКИ В БОРОТЬБІ З НЕДУГОЮ.

МАНІЛЯ (Филипини). — Д-р Ерл Б. МекКинлі, професор університету Джорджа Вашингтона, подав до публичного відома, що він є переконаний, що йому вдалося відділити від інших бактерій бактерії, що викликають страшну недугу прокази, що її досі вважали за невиліковальну.

Відділення бактерій одної недуги від бактерій інших недуг є звичайно першим кроком до успішної боротьби з недугою.

ГІТЛЕР ВИСЛАВ БАЖАННЯ ПАПІ.

Ватикан приємно здивований. Папа одержав з нагоди 15-ліття свого понтифікату побажання від канцлера Гітлера.

БОМБИ В ПАЛАТІ РУМУНСЬКОГО АРХІЕПИСКОПА.

В резиденції православного архієпископа в місцевості Рамнікуль Вальчея вибухнули два динамітові набої, підложені в великій резиденційній салі. Вибух спричинив великі шкоди й викликав переполох між окруженням архієпископа, що підчас вибуху був у резиденції. Повели слідство, але нікого досі ще не арештували. Здається, що річ тут у політичній пімсті, бо архієпископ симпатизує з крайньою правицею й мав численні конфлікти з демократичними угрупуваннями, а навіть з місцевим духовенством.

ОРГАНІЗУВАВ ПРОТИБОЛЬШЕВИЦЬКИЙ ЧАСОПИС.

Недавно виплинув на львівському овиді якийсь Генрик Гонерко, що зачав підготову акцію, щоб оснувати якесь протибольшевицьке видавництво. Покищо цей Гонерко ангажував ріжні особи, від яких стягнув більші й менші кавції й з цими кавціями втік у широкий світ. За обманцем розписали стежні листи. Вкінці Гонерка схопили в Кракові. Його тепер привезли до Львова.

ДУМАЛА, ЩО МАЄ ДО ДІЛА З ЯКОЮСЬ ПАНЕЮ.

До Львова приїхала з Тучап коло Городка Катерина Галачівна шукати праці. На ринку, коло Сербської вулиці приступила до неї якась жінка й найняла її на службу. Врадувана Галачівна пішла зі своєю „панею" аж на Янівку. Тут веліла їй „пані" купити сірники в склепі, а сама забрала від неї клунок з річами та зайшла в якусь каменицю, з якої більше не вийшла, ані в якій Галачівна її не могла знайти.

146-ЛІТНЯ ЖІНКА.

Підчас перепису населення в СССР виявилося, що живе там кілька довговічних осіб. В Кіровабадзі в Азербейджані живе Анаїза Бедаван, літ 146. Вона памятає напад на російську місію в Тегерані 1839-го р., що підчас нього згинув московський посол, письменник і автор твору „Горе від ума", Грибоєдов. У Багманлярі живе 125-літня старушка Радзі Ханун та 126-літній Магмед Неврузов.

ЗНОВ ЖЕБРАК-БАГАЧ.

И. Бівен, котрого ціле Торонто знає як „жебрака-міліонера", знову був арештований на місті за вижебрання в детектива 5 центів на каву. На поліційній кватирі витрясено з кишень Бівена $10.83, цебто його денний „зарібок". Мав теж банкову книжку, що виказує кільканадцять соток готівки. Його покарано гривною 50 дол., або на випадок незаплачення кари шість місяців вязниці. Бівен заплатив кару банковим чеком.

ГІПНОЗА ПОМАГАЄ АРТИСТЦІ.

Є в Будапешті молода дівчина Андрієнна Горват, що недавно мала виступати на одному концерті і мала такий страх, що після останньої проби організатори вечора не мали сміливости випустити її на сцену. Вони звернулися за допомогою до відомого дослідника гіпнотичних станів, д-ра Алядара Вінце, і цей у гіпнозі наказав дівчині співати. Гіпноза мала вплив аж до виступу, який випав бездоганно. За якийсь час панна Горват, яка впевняє, що не має ніякого голосу і є зовсім немузикальна, пішла сама до д-ра Вінце і він відкрив у ній великий драматичний хист і гарний голос, але покищо у гіпнотичному стані. У приявї знавців музики та режисерів вона виконувала ті самі пісні та ту саму ролю на яві й у сні. На яві вийшов її виступ дуже блідо, а в гіпнозі вона захоплювала всіх своїм голосом і своєю грою. Д-р Вінце впевняє, що покищо в панни Горват па... самонедовіря, яке можна перемогти гіпнозою і зробити з неї першорядну артистку.

В ЧЕСТЬ ПОЛЯГЛИХ.

Славний дзвін у Реверето, який тавонив що дня в честь поляглих у світовій війні, заступлять новим, що важитиме 150 квінталів. Зложиться на нього бронз старих гармат, які доставлять усі народи. Дзвін у Роверето вшановує память усіх армій, що брали участь у світовій війні.

КРІЗА В АДВОКАТУРІ.

Згідно з мадярським законом, з днем 1. січня ц. р. 30 будапештенських адвокатів зчеркнено з адвокатської листи з причини залеглостей в членськими вкладками. Керуючись фаховою солідарністю, заможніші адвокати поплатили довги за своїх 27 товаришів і вирятували їх із прикрої ситуації. 30 адвокатів мусіли від нового року припинити свою довголітню практику і зложити свої дипломи.

ЩЕ ОДНА ЖЕРТВА ЯЛИНКИ.

В Малині, пов. Мелец, 4-літній син господаря Лахута в неприсутности старших осіб хотів засвітити ялинку. Коли зблизився необережно до свічки, запалився на нім одяг. По якімсь часі прийшли до хати родичі і застали тільки звуглений труп дитини.

МАТЕРІЇ І ЧОКОЛЯДИ З ДЕРЕВЛЯНОГО ЛИКА.

Недавно на конґресі хеміків у Франції ствердили вчені, що дерево буде мати в будучині величезне застосування. Один із учасників конгресу показав присутнім одяг, зроблений виключно з деревного лика, який виглядав зовсім як вовняний. Опісля подали ще присутнім незвичайно смачну чоколяду, яку деякі складники теж були випродукувані з дерева. При кінці заявило багато учасників, що є 22,000 ріжних родів дерев, з яких лико або інші частини можуть служити як корм для коров, свиней і т. д.

НЕФОРТУННА КАНДИДАТКА НА ЖІНКУ.

Агнешка Длуговата, приватна доглядачка з Познаня, від довшого часу оголошувалася в матримоніяльних часописах, як кандидатка на жінку. М. ін. дістала вона оферту одного рільника з Острова. Він просив її прибути до Острова, бо хоче з нею запізнатися. Не надумуючись довго, Агнешка прибула до Острова під дану адресу. Тут прийняв її якийсь старший пан, що представився як вуйко її майбутнього нареченого. А що молодець виїхав — як казав вуйко — на село, попросив дівчину, щоб заночувала. Агнешка згодилася ночувати. Аж рано, коли хотіла вбратися, завважила, що її вбрання кудись щезло разом з „вуйком". Виявилося, що цей пан уже кілька разів обікрав ріжні жінки, що мали охоту виходити замуж. Агнешка мусіла позичити вбрання, щоб дістатися додому.

ВІДТЯВ ДІВЧИНІ НІС.

До доньки багатого господаря К. Козака в Домарадзі, повіт Березів, ходив Т. Дронгаль з Гвозниці. За якийсь час Дронгаль попросив руки дівчини, але дівчина відмовилася. Та Дронгаль дальше ходив до дому Козака. Міжтим дівчина заручилася з іншим хлопцем. Перед вінчанням Дронгаль дістався ніччю до дому Козака через комин, напав на сплячу дівчину й відтяв їй бритвою ніс. На крик дівчини надбігли батьки. Вони й спровадили лікаря. Ніс провізорично зішиці. Дівчину відвезли до лічниці, а Дронгаля арештували.

ТВОРИ ШЕКСПІРА НАЙЧАСТІШЕ ФІЛЬМОВАНІ.

З фільмової статистики виявляється, що фільмопродуценти найчастіше фільмують твори найбільшого англійського драматурга Шекспіра (1564—1616). Так було вже, як була ще німа фільма; а як появився звуковик, то популярність шекспірівських драм на срібнім екрані ще більше зросла. Рекордовий успіх має „Гамлет", якого фільмовано вже сім разів, „Сон літньої ночі" та „Мекбет" фільмовано по 4 рази, „Короля Ліра", „Отеля" „Юлія Цезаря" по 3 рази, „Як вам подобається" — два рази.

МОРІС МЕТЕРЛІНҐ ПРО ГОЛУБІВ.

Відомий англійський письменник Моріс Метерлінґ, що перебуває тепер в Орлямонді біля Ніцеї, пише тепер студію про голубів. Буде це чергова книжка з циклю природничих студій великого письменника. Досі появилися ось такі книжки Метерлінга з цього циклю: „Життя бджіл", „Життя термітів", „Життя мурашок" та „Інтелігенція квітів".

МИШ ЗАПАЛИЛА ХАТУ.

Нишпорючи за їжею в коморі Джека Келета в Торонті (Канада), миш потрутила з полиці пачку сірників, які при упадку на долівку занялись і розвели пожар. Родина Келета в нічнім одінню втекла на двір. Пожарна сторожа погасила пожар і дослідила його причину.

ПОЛЬСЬКА ВЛАДА ЗАБОРОНЯЄ НАВІТЬ СВЯТО КРУТ

ЛЬВІВ. — Дня 31 січня б. р. мала відбутися академія, присвячена українським героям, що полягли під Крутами в боротьбі з большевиками. Академія мала відбутися спершу у Великому Театрі, а потім у салі кінотеатру „Атлянтік" у Львові, бо магістрат відмовив салі театру. Та городське староство заборонило академію і в „Атлянтік" (бувша саля Фільгармонії), мотивуючи, що заборонює „з огляду на безпеку і прилюдний порядок". Гроші за численні, розкуплені вже білети, треба було звернути.

МАСОВО ВИСЕЛЮЮТЬ УКРАЇНЦІВ З КОСІВЩИНИ.

ЛЬВІВ. — „Діло" доносить, що косівський староста К. Фіяля, покликуючись на польський державний закон з 9 липня 1936 року, почав масово виселювати з косівського повіту молодих і свідомих українців і українок, які були йому невигідні, прикриваючись тим, що вони є небезпечні для польської держави. А що ці особи мешкають у „прикордонний смузі", то польський староста виселює їх безпардонно, опираючись на польський закон. Оте виселювання викликало величезне обурення серед українського населення під Польщею. Цей крок польського старости вважають початком планованого урядом нищення українського характеру земель під Польщею.

ПРОТИ МОСКОВСЬКОГО ЦЕНТРАЛІЗМУ.

БЕРЛІН. — „Фелькішер Беобахтер", німецький офіційний орган, подає, що нова советська конституція скріпила центральну московську владу та обмежила колись так святочно запоручені автономні права українців, які тепер матимуть у своїй батьківщині ще менший голос ніж досі. З огляду на те в Києві повстав опозиційний рух проти нової советської конституції, а до цеї опозиції прилучилися також старі комуністи з ленінських часів. Супроти цього вислано з Москви до Києва спеціяльну „комісію", яка має приготовити „конґрес", що прийме нову конституцію „без труду", згідно з централістичними й імперіялістичними бажаннями Москви.

УКРАЇНСЬКІ МИСТЦІ ВІДКРИЛИ ШКОЛУ.

ЛЬВІВ. — З днем 1 лютого 1937 року відкрито в Міському Музеї Артистичного Промислу курс мистецької емалії і мистецьких виробів у металі. Школу ведуть українські мистці: Марія Дольницька й Отто Недбаль.

ЯПОНІЯ ХОЧЕ ЗГОДИ З СОВЕТАМИ І КИТАЄМ.

ТОКІО. — Новий премієр Гаяші заявив у парляменті, що треба доконче дійти до порозуміння з Советами, щоб тим чином забезпечити Сходові мир. Такого миру не буде теж тоді, коли Японія не буде йти разом з Китаєм.

ПОКИДАЮТЬ ЛІВИЙ УРЯД В ЕСПАНІЇ.

ПАРИЖ. — Лівий французький уряд зачинає відвертатися від лівого уряду в Еспанії. Французька преса виразно заявляє, що Франції нема потреби далі мішатись у внутрішні справи Еспанії, бо тепер це байдуже, хто там переможе.

АНГЛІЯ ПОРОЗУМІЛАСЯ З ФРАНКОМ.

ЛОНДОН. — Британський уряд одержав від генерала Франка запевнення, що коли він обійме владу, англійські інтереси не будуть нарушені. Ось тому тепер в Англії бажають собі, щоб війна в Еспанії чимскорше скінчилася, та щоби переможцем вийшов ген. Франко.

ЗІЗД ВЕТЕРАНІВ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.

БЕРЛІН. — Націстична преса дає вияв свому великому вдоволенню з приводу цього, що в Берліні відбудеться зізд ветеранів світової війни. За всякою правдоподібністю, Гітлер прийме делегацію ветеранів у Берліні, або в себе в горах, у Берхтесґаден.

ШУКАЮТЬ ПРИЯТЕЛІВ.

МОСКВА. — Голова советського генерального штабу, маршал А. Єгоров, вибрався в дипльоматичну подорож до балтійських країв, щоб їх наблизити до Москви. Він відвідає Ковно, столицю Литви, потім Ригу, столицю Латвії, а вкінці Талін, столицю Естонії. Його завдання: відтягнути ті держави від звязку з Німеччиною.

АВСТРІЯ СТАНЕ МОНАРХІЄЮ.

ВІДЕНЬ. — Всі вже переконані, що в короткому часі Австрія знов буде під Габсбурґами. На цісарський трон прийде молодий Отто Габсбурґ, що має тепер 24 роки і є сином останнього австрійського цісаря Карла. Про це вже говорять дуже виразно найвищі урядові достойники. Справа повороту мала би бути вирішена шляхом плебісциту.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Edited by Editorial Committee
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.
Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016 4-0807.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЇЇ БУДУЧНІСТЬ ТЕМНА, АЛЕ ПЕВНА

Від довгого часу говорено в Польщі про потребу реформи державного устрою. Говорено про нього від самого відбудування польської держави. Чим більше Польща показувалася недозрілою до демократичного правління, тим більше говорено про потребу якоїсь нової форми ведення урядового бизнесу. Коли Пілсудський зробив державний переворот у 1926-тім році та захопив владу для військової кліки, здавалося, що Польща вже устаткувалася та що державний корабель поплине рівно й гладко під твердою рукою маршалка.

Одначе державний корабель не хотів плисти рівно й гладко, корабель хитався ще більше, його били филі опозиції, і незадовго знову пішли в рух вісти про наближаючуся реформу державного устрою Польщі й усмирення опозиції.

Роблено ці реформи й роблено, збивано цю опозицію на всі способи, але опозиція, як існувала, так існувала далі, і не слабла, а росла. Для боротьби з нею уряд збирав у свої руки щораз більшу владу, касував щораз більше горожанські вольности, але невдоволення в краю не слабло. І до самої смерти Пілсудського не пережилися чутки про нові державні реформи.

Могло здаватися, що зі смертю Пілсудського Польща заверне з дороги політичного застою, спричиненого концентрацією влади в руках військових політиканів та політичною стагнацією польської суспільности. Одначе військова кліка, що правила краєм в імені хорого Пілсудського, не хотіла здати своєї влади. Коли проти цеї кліки піднялася ще вище опозиція, підбадьорена смертю Пулсудського, то кліка взялася ще дужче ламати опозицію та ще більше влади збирати в свої руки.

Вислідом цього природнього ходу подій є проголошений польським урядом новий плян політичної реорганізації Польщі. Вся влада в Польщі тепер має бути зібрана в руках маршалка Смігли-Ридза, що має бути проголошений вождом, отже чимось у роді „іль дуче" чи „фірера". При ньому має бути велика рада, дуже подібна до великої ради в Італії. Останки політичної демократії в Польщі мають бути вже зовсім отверто закинені, а на її місце має бути заведене поглочення всіх клясових й суспільних інтересів і змагань в однопартійнім уряді, що буде вести край під прапором націоналізму й одної пануючої й збройної нації.

Такою концентрацією влади в руках військової кліки, що буде фігурувати як одна, одинока партія, вожд Ридз-Смігли думає врятувати Польщу від дальшого політичного розкладу. Лінія розвою відбудованої Польщі показує, що останні реформи є зовсім природнім етапом у цьому розвою, але рівночасно показує теж, що ці реформи заповідженого висліду не дадуть, а Польща буде далі розкладатися політично. Реформи в найкращому випадку поможуть урядові хіба цей політичний разклад закрити омофором фальшивої єдности.

О. С.

„МЕНЕ З ХЛОПА НЕ СКИНЕШ!"

Така є приповідка в Галичині. А виражає вона думку, що є, мовляв, в нації якесь мінімум екзистенції, чи прав, соціяльного положення, нижче від якого не зіпхне нас ніяка політика винародовлення.

Повоєнні часи показали, що такого мінімума нема. Що **лише дурень думкою багатіє**. Що новітні засоби, якими розпоряджає держава, збільшують (теоретично) небезпеку бути винародовленими для націй недержавних. Що нема чого заколисувати себе надіями, що: „мене з хлопа не скинеш"!

От нпр. хто коли квестіонував нашу змогу творити свою інтелігенцію? Щоб лиш хотіли вчитися... Тимчасом справа стоїть інакше. От варшавський уряд розроблює проект закону, який надає міністрові судівництва право замикати адвокатську листу, себто не приймати більше нових кандидатів на адвокатуру. Ще більше, уряд задумує поставити конечною передумовою для того, щоб стати адвокатом, відбути трьохрічну судову аплікантуру. Себто, що кожний кандидат на адвоката мусить перш відслужити 3 роки в суді. А що число судових посад обмежено і що приняття чи неприняття на ті посади залежить від уряду, то ось і маєте прекрасний спосіб, як затамувати приплив нових адвокатів українців, а може і зовсім унеможливити цей приплив...

Другий випадок. Здавалосяб, що щоб там не було, але хто ретельно працює на своїй скибі землі і не має довгів, то ніяка сила його з тої скиби не викине **(„з хлопа не скинеш!")**. Показується, що й це **неправда**. Ухвалено новий закон, що адміністраційна влада має право виселяти з прикордонної смуги всякого, їй невигідного, хочби навіть він там з діда прадіда мешкав. І українська преса подала вже багато випадків, коли українців автохтонів видалили з їх землі, або від своїх родичів. От тобі і „не скинеш з хлопа".

Третій випадок. Здавалосяб, що кожний селянин, щоб тільки гроші мав, може набути собі кусник землі від того, хто його продає. Але тепер **і це неправда**. Бо от парцелюють землю польських дідичів у Галичині. І самі дідичі хочуть продавати — всеодно кому, хто гроші має. І наші селяни хочуть купувати. Але „закон" на практиці дозволяє це, себто купувати землю від парцельованих маєтків, тільки полякам. Нашого селянина фактично цього права позбавляють.

Давніше здавалося, що якаб політика уряду й не була, то, хоч з трудом, населення всеж таки може вибрати своїх заступників, що бодай піднести голос в обороні своїх виборців в законодатних палатах можуть. І цього **тепер не можна зробити**. Бо майже виключена річ вибрати когось без попередньої згоди адміністрації й уряду.

Давніше здавалося, що держава державою, але бодай приватні товариства, бодай не політичні, економічні чи просвітні, нам таки можна буде все засновувати. **І це показалося тепер оманою.** От на Волині практично вільно засновувати тільки мішані, утраквістичні польсько-українські товариства („Кулка млодзежи вейскей", мішані кооперативи і т. п.). Окремих своїх товариств практично майже не вільно закладати.

А Полісся і Холмщину вважають взагалі за землі, в яких українці не мають що робити. Оповідають анекдоту, що колись, іще перед 1926 р., жалілися українські посли перед міністром освіти Гломбінським на переслідування українських шкіл на Холмщині. А міністер відповів: „О іле вем, на Холмщизне нема русінуф; а о іле сон, не повінні биць" . . . З цього сміялися. Але нині **це девіза офіційної політики** не лише на Холмщині, але і на Поліссі.

Не перебільшуємо небезпеки і не недоцінюємо нашої сили відпорности, яка нераз противну сторону допроваджує до розпуки і вириває признання безвиглядности асиміляції українців. Але лише знати, як стоїть справа; тоді і боронитися лекше. Ліпше не дурити себе приповідками „мене з хлопа не скинеш". **В нинішних часах все можливе.** І нація, яка хоче жити, мусить розвинути подвійну енергію, щоб утриматися на своїй землі.

З ПАРИЗЬКОГО ЗАГУМІНКУ

(Лист з Франції).

Українська еміграція у Франції розбита, як і в інших країнах, на кілька течій, груп і напрямків, які розділені між собою, мов китайським муром. Частину цієї еміграції творить так званий „уряд УНР", який має все, що належить мати кожній „порядній державі": президента, міністрів, штаб для армії і фльоти, розвідку, ордери й відзнаки і підвищення старшин до генералів. „Президент" А. Лівицький перебуває в постійних подорожах між Варшавою і рогом Доброї Надії, голова „уряду" В. Прокопович мешкає в Парижі, він має тижневик „Тризуб". Життя цих людей текло донедавна спокійно, як вода в відомій своєю непомітною течією річці Саоні. Платня йшла правильно через польське посольство, премієр-міністер міг що дня віддаватися молитвам за Україну (він дуже релігійна людина), міністер справ закордонних О. Шульгин їздив до Женеви. Але всьому приходить край. В тихому ставку завелося чортовиння. У кожнім разі, без нечистої сили тут не обійшлося. Про ролю нечистої сили в політиці, і в звичайнім людським житті вмів добре оповідати небіжчик Борис Лазаревський, письменник українського роду, що віддав свій хист російській літературі і тільки перед смертю вернувся до рідного грунту та й то на чужині, в Парижі.

Відкіль та нечиста сила? — може спитає хтонебудь. Не смійтеся, люди добрі, послухайте, як воно було. Бо коли розходяться навіки політичні однодумці: без усякої причини, то, думаєте, хто винен? Нечиста сила! Нечистий з ріжками й копитами вміє всюди пролізти і цілком несподівано покаже свою мерзенну пику з гострими собачими вухами, там, де ніхто його не сподівався.

Так воно сталося і з діячами УНР за кордоном. Одного гарного ранку зателефонували до пана президента і головного отамана війська і фльоти України й околиць, Андрія Лівицького, визначні польські чинники і повідомили, що заарештовано М. Чоботарева. Чоботарів був, як виявилося, большевицьким агентом і одночасно він значну частину розвідки для самого паназ „головного отамана". Про ненадійність Чоботарева А. Лівицькому казали інші люди давно, але він не вірив. Мусів переконатися аж тоді, коли поляки подали йому безперечні докази.

Але біда ніколи не ходить сама. Нитка повела до клубочка. Виявилося, що „нечиста сила" в образі Миколи Чоботарева стояла в ролі „янгола-хранителя" не тільки коло президента УНР, але що була і інші її трансформації. В Парижі у міністра О. Шульгина був довірений чоловічок. Після арешту Чоботарева вийшло на світло денне, що цей чоловічок робив те саме діло при Шульгинові, яке виконував Чоботарів при А. Лівицькім.

Нічого дивного, що такі відомости про авантури „нечистої сили" коло найвизначніших діячів УНР мусіли викликати невдоволення навіть серед найвірніших УНР-івців. В грудні 1936 року відбулась у Відні конференція проводу УНР. Опозиція проти А. Лівицького була дуже гостра. Але не менше дісталося О. Шульгинові. А. Лівицький мусів визнати, що йому морочила голову „нечиста сила", але Шульгин свою „нечисту силу" взяв в оборону. Дійшло до того, що він зрікся уряду міністра закордонних справ, бо не хотів звільнити з служби того чоловіка, що був при ньому післанцем „нечистої сили".

Оттакої може накоїти нечиста сила! Уряд за кордоном тепер не має міністра закордонних справ. О. Шульгин виїздить до Лондону. Тільки уряд голови дипломатичної місії УНР у Франції залишено йому, та й годі.

А. Лівицький після своєї поразки в змаганні з нечистою силою видав універсал, в якім зазначив, що, мовляв, у нашім загумінку все гаразд... Але це урядовий оптимізм. Єдина надія на Прокоповича. Якщо не відмовить зо свого латинського молитовника, то ціла закордонна УНР готова через „нечисту силу" пропасти ні за понюх табаки.

Ж. А.

ЯК МОСКВА НИЩИЛА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

—o—

2. На шляхах цілковитого винародовлення України.

Вершком боротьби царської чорної Росії з живим і друкованим українським словом, були — як це ми вже згадали т. зв. **укази** — а головно цей останній т. зв. **емський 1876. — що своєю появою знаходить собі мало рівних в історії світу.** Очевидячки, що разом з цими указами почалось систематичне **винародовлювання всієї України**, для якого Москва віддала **ввесь свій могутній апарат. Працювала для того не тільки вся адміністрація, народні школи, гімназії, армія, але й уся церква з Антоніями та Евлогіями, наука з професорами Погодіними, Соболевськими**, що то в цілости заперечували існування (!) самостійної української мови, **Дума** (російський парлямент) **з Бобрінськими й Пуришкевичами, преса**, а до того ще т. зв. **чорна сотня**, що обєднувала шари московського суспільства в сх. Україні. І можна ствердити, що від початку злуки України з Московщиною — отже більше як 250 літ (1654.) українська мова втратила була можливість свобідного розвитку і права бути на своїй землі державною мовою літератури, школи, церкви і т. д., що вона стала предметом безнастанних переслідувань.

Але спитаймо себе: що вратувало в цій добі знущань нашу літературну мову від повної загибелі? Отож професор Стоцький вичислює три чинники, що не дали загинути цій мові: **народня пісня, геній Тараса Шевченко, український театр.**

Лише завдяки їм наша мова перетревала важкі часи нагінки й лихоліття. А коли прийшла світова війна, українці переживали **Великий Зрив**, одне велике почуття національної спільноти, й це все вплинуло на створення типу всеукраїнської літературної мови.

Та серед цього всього настав розвал Росії — тюрми народів. Встали до вільного життя поневолені народи, віджили їх гноблені літературні мови: фінляндці, естонці, латиші, білорусини, поляки — а між ними українці. Прийшло з черги проголошення **Української Народньої Республики** й удержавлення української мови. Та коротко тривало це щастя. Знечевя наступає удар Москви — цим разом червоної, комуністичної, що **проголосила старе гасло в новій формі: „собрания земли русской и не русской".**

Отже змінився лише шильд — напис — а підприємство залишилось те саме. Давня царська Росія — осталась дальше Росією — а на місце царя прийшла большевицька партія з Леніном, а згодом Сталіном у проводі. І між цим другим виданням Москви — московськими комуністами, і всіма колишніми поневоленими народами, почавши від далекої на півночі Фінляндії і покінчивши на Кавказі й Туркестані, прийшло незабаром до кривавої боротьби. Війна покінчилась остаточною побідою комуністичної Москви, а в ряді підбитих наново земель і народів знайшлася і Україна. **З неї то робить Москва під ошуканчою назвою „Української Радянської Соціялістичної Республики"** — кольонію шпихлір своєї міліонової жертвами окупленої держави. Та щоб, зовсім не видавалось, що Україна є московська кольонія, хитра Москва змосковщила міста й міське населення, залишаючи українським лише село.

І тоді для українських комуністів повстало питання: який має мати дальший культурний розвиток Україна. Начеб у відповідь на це питання **створено в Москві ніби „наукову теорію т. зв. „лебедівську" — теорію двох культур. В містах** і в містечках **України культура московська, а в селах українська.**

Пролетаріят має міську культуру — отже московську. А тому, що майбутність є за пролетаріятом, як першою сторожею світової революції — тимто треба дальше увагу присвятити московській культурі й мові. А зрештою саме життя веде до того, що українська культура увіллється в московську, що селянська культура обєднається з пролетарською в єдину культуру.

Щойно на XII. Зїзді Комуністичної Партії під безпосереднім впливом Леніна — творця і батька большевицької революції — цю теорію повалено і почато т. зв. **„Українізацію України"!** Значить, що Україні вільно є розвиватись у своїй культурі, розвивати свою українську мову. Такий курс — був це **хитрий маневр Москви**, що ще не чуючись у перших роках доволі сильною — бож Україна ціла горіла тоді в повстаннях — хотіла тим **присмирити українську незалежницьку стихію.** Коротко кажучи, було це **ошуканче заманення України** на те, щоб зламати її визвольницькі змагання. Та Москва добре розуміла, що ту „дозволену українізацію" буде можна кожночасно спинити, а покищо стала вона переводити **правне зединення України** з Москвою. І так: **25. V. 1927 р. скасовано фінансову незалежність України. — 15. XII. 1928 р. затверджено новий земельний закон для СССР. — 3. XI. 1929 р. скасовано автономію українських трестів. — 11. I. 1930 р. скасовано незалежність української сільсько-господарської господарки. — 8. II. 1930 р. скасовано постійне представництво Української Соціялістичної Радянської Республики при уряді СССР., і т. д., і т. д.** аж до повного скасування якоїнебудь прояви самостійної України і заведення повної злуки з Москвою.

(Далі буде).

В. Буднівський.

РОДОМ З ПЕКЛА

(3)

Сидір не плакав. Лише сказав: „допуст Божий!" і пішов спати, бо був здорожений і дуже невиспаний. Коли по двацятьох годинах покріпного сну пробудився, теща стояла над ним. Нахилилася до нього, стала гладити по руці і промовляти:

— Тільки не плач, бо це їй не поможе. Вона не воскресне, лиш ти себе до гробу заженеш. Тепер маєш мене. Подбаю, щоби ти ніяк не відчув цього, що жінка покинула тебе, бо Всевишній забрав її до себе.

Сидір доміркувався, до чого теща йде, і він погадав собі:

— Всевишній увільнив мене від одного ярма не на те, щоби я мою шию пхав у друге, це гірше!

Сидір не показував того, що загадав. Коли його воли пішли на посовисько, він завів до них пару сусідів. Вони оглянули і купили. По хвилі конюх Сидора привів його коні, полишаючи в стані тільки турецького і одного вючака. Сусіди й коні купили.

Вернувшися до хати, Сидір потроха, так, щоби теща не бачила, повиносив до стайні свою зброю і решту грошей, які були в хаті. Головний його маєток грішми ще був у скрині на возі. Він виймив. Все те своє майно навючив на одного коня. Турецького коня окульбачив, сів на нього і, не попрощавши тещі, виїхав за ворота. Аж тоді теща побачила його крізь вікно. Вибігла з хати і крикнула:

— Сидоре! Ти куди?

— Мені так добре було з першою жінкою, що хочу ще раз оженитися! — відповів.

— Сидоре! Мене маєш! Вернися! — гукала за ним.

— Він того вже не чув. Піггнав, аж за ним закурилося!

Баба зітхнула і погадала собі:

— Де мій розум, де мій розум! Чи не ліпше було Марину вдержати для її мужа і для себе баламутити Семенича? Захотілося бабі молодшого... Тепер маєш! Тепер ні цей, ні той...

З Мариною було цілком не так, як то теща розказала була свому зятеві. Марина не втопилася, а веткла від мужа, заохочена до того своєю мамою. Сталося так:

Коли Семенич приїхав і став жінці приятеля завертати голову, вона спитала його:

— Чомуж ти того, що про мене думаєш, не показав тоді, коли я ще була вільна? Хто зна, як би то було скінчилося...

— Так, так, може було би цілком інакше скінчилося, — додала мамуня.

В голові Туркалихи виринув плян. Вона погадала собі, що добре було би, як би її зять повдовів, хоч би його жінка не вмерла.

Щоби Марині ще більше піддобритися, Семенич став брехати:

— Справді було би скінчилося інакше, як би не те, що мій приятель злукавився... зрадив мене. Ми змовились були, що я оженюся з Мариною, він з її мамою. Ось тому я не показував, що люблю Марину. Ще не пора була на те, Та він... Знаєте, що зробив. Змовляючися зі мною, він тільки здурив мене, щоби самому мати час захопити дівчину. Я, в крайній розпуці, вже нераз думав, чи не наймити би татарських добичників, щоби викрали для мене... ну... знаєте, кого...

— Ти годен би жити з чужою жінкою? — спитала вдова.

— Або таке не буває? Зрештою, можна би й по божому. Бувають розводи і другі вінчання.

— Щож тебе здержало від того, що ти не наймив татарів?

— Я боявся Сидора. Я боявся не так за себе, як за Марину, щоби не віднайшов. і не вбив її.

— Скажу тобі, що ти дуже дурний, коли не знаєш, як себе і Марину обезпечити перед такою пімстою.

— Скажіть, як!

— Як би я знала, що Марина піде з тобою, то сказала би. Поки вона не вибирається покинути мужа, щоби втекти до іншого, шкода балакати про те. Ліпше тепер не виляпувати те, що колись може придатися.

Жінки лишили Семенича в світлиці самого і відійшли до пекарні.

— Мамо! — промовила донька. — Ви жартували, чи справді маєте спосіб?

— Або ти маєш охоту скористати?

— Велику маю охоту.

— Всіх наших сусідів і Сидора, як приїде, можна би здурити, що ти втопилася. Лиш треба, щоби ти пішла купатися. Як присядешся до віджджаючого Семенича, полишивши своє шматя на березі ріки, то ніхто не буде сумніватися, що ти знайшла смерть в ріці. Сидір також повірить і за тобою розщибатися не буде.

— Яаак? — спитала донька — шмаття полишити на березі і відїхати гола?

— Яка ти дурна! Ідучи на ріку, возьмеш з собою другий одяг. Над рікою переодягнешся. Надїде Семенич з усіма твоїми річами, які я йому дам, ти присядешся і поїдеш з ним. Люди знайдуть над рікою твій одяг. Іди до Семенича і побалакай з ним...

(Дальше буде).

Кляру Шерідан, англійську письменницю, відвідав один журналіст і підчас розмови поклав обі ноги на стіл. Зараз запримітив свою помилку та став випрадуватися.

— Алеж прошу, не вяжіться зовсім, — усміхнулася письменниця — про мене можете спокійно покласти на столі хочаб і всі чотири ноги!

АКТИВНІСТЬ У ПЕРЕЛОМОВІМ ЧАСІ

Не до минувшини, а до будуччини належить наша сучасність. А свідомість відповідальности за нашу будучність повинна заставляти сучасне українське покоління розкривати невпинно і відважно всі наші внутрішні трудноші, що ослаблюють волю нашого національного орґанізму і розкладають його силу.

Так пише старокраєвий тижневик „Голос" і приходить до переконання, що коли поглянути на наше народнє життя, то можна ствердити, що низи дописують, що виявляють дійсну активність, а не дописують централі, керуючі осередки, себто провідні чинники, бо не проявляють рухливости й ініціятиви.

Якжеж боротися р такою неактивністю проводу? На це відповідає „Голос" так, що молоді, здорові круги громадянства рішили повести боротьбу, йдучи шляхом творчости, будівництва і здійснювання наших побажань на кожній ділянці нашого народнього життя. І ось тому напрямові треба завдачувати те, що наше село в старім краю стало активне. На цю тему читаємо в згаданім тижневику ось що:

„Не зважаючи на посів зневіри й рятункові гасла, такі голосні впродовж не тільки останнього року, активність українського громадянства зросла. Зросла передовсім на селі, в усіх клітинах його життя. Не тільки не чули ми про ослаблення, але, навпаки, можемо зареєструвати цілий ряд нових осягів в культурно-освітній, виховній господарсько-економічній і всякій іншій суспільно-творчій і орґанізаційній праці українського села. І то не тільки на теренах з виробленою супсільно-орґанізаційною сіткою, але й таких, що її не мають і не мають теж змоги витворити її. Волинь і Полісся зараховують у нас все ще до теренів майже нічиїх, які не мають у собі стільки свідомої національної енерґії, щоб включити себе до змагань цілої української суспільности. В дійсності і на тих теренах ростуть нові активні сили, в дійсності і вони щораз сильніше пробуджуються до активного національного життя й під деяким оглядом не уступають місця іншим теренам.

„Зріст активности українського села по лінії національних вимог і нові пробуджені його сили виявили себе яскраво в боротьбі з наступом на те село ворожих комуністичних аґентур. Наступ цей зламано всюди і на всіх, навіть сильно загрожених ним осередках. Треба в цьому бачити не хвилевий наслідок настроїв, бо кампанія демоліберальних і соцял-радикальних ґруп лила на них аж забагато холодної води, але наслідки передусім тієї глибокої й широкої національно-суспільної праці, яка щораз живіше розгортається в українському селі.

„В свідомості громадянської опінії посилення активности села не знайшло за минулий рік належного відгомону. Одніею з перших причин був тут зріст активности українського міського елементу. Треба тут зареєструвати як великий позитив не тільки дальший зріст активности українського реміснцтва, торговлі і промислу, але перш усього пробудження українського робітництва до активного національного життя. Досі було воно предметом протиукраїнських затій у руках ворожих комуністичних і московських аґентур і предметом вузькопартійної гри в руках соціялістичних демагоґів. Нині стало воно до активної національної праці, приступаючи в рамах своїх власних протикомуністичних і протипартійних національних орґанізацій до обєднання українського робітничого міського й фабричного і теж сільського елементу. Українське робітництво — це збірник нових і свіжих національних сил, що своєю вагою й значінням творить майже зовсім нову і незвичайно значну величину в дальших змаганнях українського громадянства.

„Село і місто, селянство і робітництво — це два найширші терени зросту нових енерґій, нової суспільної ініціятиви і нових осягів на всіх ділянках їх життя. Це ота найширша й у всякому великому будівництві вирішальна основа, найголовніша основа національних змагань. У ній ми бачимо теж наростання їх провідних елементів на поодиноких ділянках життя. З того великого резервуару виходять усе нові провідні елементи села і міста. Українська маса витворює собі поволі найближчу до себе, найгустішу і найнадійнішу, бо незужиту сітку власних орґанізаторів і керовників".

ПИТАННЯ І ВІДПОВІДИ

Питання: Недавно помер тут один чужинець. Він оставив свої перші горожанські папери, вибрані чотири роки тому. Чи це правда, що вдова по нім може вжити ті папери та використати їх для власної натуралізації?

Відповідь: Бувші привілеї вдови декляранта про надавання аплікації на горожанство без вибирання перших паперів для себе вигасли після закону, ухваленого конґресом у травні 1934 року. Тепер така вдова мусить вибирати перші папери й чекати два роки, заки зможе вносити петицію на повне горожанство.

Питання: Чи чужинець, котрий служив в американській армії підчас світової війни, ще дальше має право натуралізуватись без перших паперів та без оплачування приписаних належностей? Чи це становить яку ріжницю, коли такий чужинець жив поза межами Злучених Держав після війни?

Віповідь: Привілеї до упрощеної натуралізації для чужинців-ветеранів, котрі служили в американськім війську підчас світової війни, будуть існувати до 25 травня 1937 року.

Це не робить ніякої ріжниці, чи такий чужинець-ветеран жив за границею після звільнення з американської армії, з винятком, що він має доказати свій леґальний приїзд до Злучених Держав на стале мешкання, коли це сталося після 3 лютого 1924 року.

Питання: Вже минуло шість років від часу, як я вибрав перші горожанські папери. Мої приятелі говорять, що ці папери не мають більше вартости та що мушу подати точні інфорамції про дату мого приїзду, чого я не годен зробити. Прошу подати, як в дійсности справа мається?

Відповідь. Ви повинні негайно внести петицію про горожанство, бо ваші перші папери є важні тільки до сімох років від дати їх видання. Не потребуєте побоюватись трудноців через провірку вашого леґального приїзду, бо це вже було зроблене. Від липня 1929 року ніхто не може дістати перших паперів без попереднього одержання посвідки приїзду.

Питання: Коли я вибибирав перші горожанські папери, я подав, що я родився у Литві. Тепер довідуюся, що це помилка, бо та частина Литви забрана Польщею у світовій війні. Чи мої папери мають важність, не зважаючи на цю помилку?

Відповідь: До недавна така помилка була серіозною справою, що уневажнювало перші папери. Від липня 1929 року аплікант зрікається своєї попередньої приналежности доперва тоді, коли подає аплікацію на другі папери. Тому будете мати повну нагоду поправити вашу помилку.

Питання: Чи депортація чужинців збільшуеться, чи може зменшуеться? Яких чужинців депортують зі Злучених Держав?

Відповідь: Від 1926 до 1935 року депортовано загально 137,428 чужинців зі Злучених Держав. З них звиш 75,000 приїхали без відповідної візи і перебунали тут довше, як їм було дозволено. 21,270 це були злочинці, пачкарі наркотиків або неморальні люди, 9,392 умово або тілесно хорі. Найбільше число депортованих було 1933 року, коли 19,865 чужинців виселено з краю 1932 р. депортовано 19,426, а 1931 року 18,142. Відтоді число депортацій зменшилось на 50 відсотків. В році 1934 депортовано 8,872 чужинців, а 1935 року 8,319.

Питання: Мені тепер 66 років життя, а мешкаю у стейті Пенсилвенія поверх 30 років. Не маю майже ніяких засобів до життя. Чи можу подаватись на одержування пенсії на старі літа?

Вівповідь: Пенсилвенія це один з багатьох стейтів, котрий змінив управнений вік для пенсій на старі літа з 70 на 65 років, щоби пристосуватись до вимог Федерального Закону про Суспільне Забезпечення, але ця поправка входить у життя в стейті Пенсилвенія аж 1940 року.

Питання: Маю багато трудноців у вибиранні горожанських паперів, котрі можу найкраще виснити рідною мовою. Де можу дістати пораду в цій справі? Мешкаю у маленькім містечку, де нема громадської установи, котраб занималась такими справами.

Відповідь: Пишіть своєю мовою до: Foreign Language Information Service, 222—4th Ave., New York, N. Y., долучуючи заадресовану та оплачену коверту. Натуралізаційна поміч ФЛІС-а є абсолютно безплатна.

ФЛІС.

НЕ НАМ В ЯРМІ ХОДИТИ!

Не нам в ярмі усе ходити,
Не нам в неволі умирать,
Не нам діток своїх невинних
Дальше в неволі так оставлять.

О, ні, не нам! Вже досить того,
Щоб ворог кров з нас вічно ссав,
І нами й нашими дітками
Тюрми свої все виповняв.

О, ні, не нам йому поклони
З віків до нині так ще бить;
Ми станем всі до оборони,
Бо хочем вільні в світі жить!

Не нам, не нам, проклятий враже,
Перед тобою згинать карки,
Ми світу нині ще покажем,
Що виступаєм до боротьби.

Всі проти вас, ляхи прокляті,
І вас, нікчемні москалі,
Ми вирушаєм. Кінець терпінню,
З вірою певно станем вільні.

Микола Горішний.

УКРАЇНСЬКА КООПЕРАТИВА

під назвою

SQUARE DEAL PROVISION END GROCERIES, Inc.,

94 FIRST AVE., NEW YORK, N. Y.

подає до публичного відома звіт нашої річної праці.

Наші річні збори відбулися 1-го лютого 1937 р. По виборі предс. Івана Бабінця, котрий проводив тими зборами, та по прочитанню протоколу секр. М. Бойчуком зложили звіти головні урядники. Перший здавав звіт голова Василь Бурин, касієр Іван Бабінець, секр. Максим Бойчук та голова контрольної комісії Володимир Нират.

Всі звіти були приняті й одобрені всіми приявними шеровцями. З нашої річної діяльности шеровці мали нагоду довідатися, що всіх шерів закуплено 183, кождий по $25, на загальну суму $4,575.00. Протягом двох років Кооператива зросла в майні на стільки, що знавці „бизнесу" оцінюють вартість Кооперативи на $35,000. З того довгу, котрий зараховується в закупленню модерної машинерії і другого трока, Коопеартива має всего $2,259.50.

Отже шеровці переконалися, що їх праця і капітал, який вони вложили, не пішли на марно, але увінчались гарним успіхом. Вибір нового уряду дає нам запоруку, що на будуче Кооператива буде ще краще зростати.

Кооперативні намічення на 1937 р.: Робимо старання відкрити свою філію в Когус, Н. Й., щоби тим шляхом поширити свої продукти поза Ню Йорк, а зате від наших українських фармерів дістати їхні товари на нюйорський ринок. Крім цього Кооператива задумує зорґанізувати всіх наших українських бизнесменів в орґанізацію, котра буде кооперувати з кооперативою, щоби тим чином під кооперативною маркою добитись дишевших цін у купуванні й продажу для наших покупців необхідних споживчих товарів до нашого щоденного домашнього вжитку. Зі зростом майна Кооператива задумує впустити ще пару троків на „ровт" зі всілякими споживчими продуктами, які постараємося самі продукувати.

Безперечно, що до цего всего Кооперативі потрібні не тільки нові шеровці, але і більше рук до нашої наміченої великої праці. Нива в бизнесовому ділі в нас величезна. Кооператива задумує скликати загальний зїзд всіх наших бизнесменів в Америці, щоб сконцентрувати всі свої сили в одно русло, щоби не тільки собі взаїмно помагати, але записати свої добрі бизнесменські імена в допомозі нашій батьківщині Україні.

ЗА УРЯД КООПЕРАТИВИ:
Михайло Сікорик, предс.
Василь Бурин, касієр.
Михайло Скибінський, секр.

ТАК ПОЧИНАЛАСЬ ВІЙНА

Дня 13 серпня 1914 року австрійський міненосець „Базіліск" закладав міни коло воєнної пристани Поля. Кожна міна важила 180 кільоґрамів; самого вибухового матеріялу мала 100 кільоґрамів. Що значить 100 кільоґрамів такого матеріялу — оповідав один підстаршина з цього міненосця — ніхто з нас собі не уявляв. Тому, не думаючи зовсім про небезпеку, якою є кожна міна, спускали ми їх як забавки у воду, не передчуваючи, яке лихо з них небаром вийде.

Вже заложено кількадесять мін в одній лінії, коли на обрію показався австрійський пасажирський корабель.

— Ради Бога! — говорив наш капітан, — чейже він не поплине на нашу лінію мін.

Ми вхопили наші далековиди. Точнісенько бачили ми, як на покладі корабля товпилися подорожні, приглядаючись здалека нашій роботі. Бо на морю були ми не одинокі, що закладали міни. Ми бачили, що на кораблі є дуже багато жінок з дітьми; в більшості мусіли це бути жінки урядовців з міст, які треба було опустити.

Ми бачили, що корабель їде просто на лінію мін, яку ми вже уложили. Наш міненосець почав ревіти з усіх сил; прапорами почали ми вимахувати, щоби корабель змінив свій напрямок, одначе все надармо. Корабель далі плив з тою самою скорістю і не зміняв напрямку. Виглядало так, якби це його зовсім не цікавило. Ми не могли зрозуміти, як цей корабель, не зважаючи на наші знаки та рев машин плив дальше повною силою пари на лінію мін.

Корабель був уже від нас віддалений на яких три морські милі. Ми могли точно обчислити, коли він віде на лінію мін. Наші остерігаючі знаки не вгавали.

Ось тепер мусить корабель переїхати крізь лінію мін. Може часом мине він міну? Наші нерви були напружені, як струни. Кожна хвилинка могла принести катастрофу.

Аaax! — вирвалося нам усім з горла, коли високий стовп води вилетів угору. В тійже хвилині почули ми вибух міни. Корабель, що щез був за горою водної гори, знову показався в цілій величині. Вів був перехилений на один бік і лежав вже нерухомо на воді. Оба його комини викидали ще більші хмари диму. По покладі бігали матрози; видно було, що хочуть спускати рятункові човни.

Тепер треба було рятувати, що ще можна було, від смерти. До нашого „Базіліска" прилучився ще міненосець ч. 14. Коли ми вже були в половині дороги, зад корабля піднявся вгору і за хвилину щезнув під водою. Від вибуху міни до тієї хвилини минуло шість мінут. Чим ближче ми були від місця, де пропав корабель, тим більше вода була вкрита грубою верствою нафти. „Барон Ґавч" — так називався цей корабель — був модерним кораблем; не палив вуглем, але нафтою. Саме міна роздерла збірник нафти і розірвала котел машини. Тепер в розлитій на морю нафті бачили ми людські голови, що поринали під воду, то знову випливали на поверхню.

До одної бельки з розбитого рятункового човна причепилися три жінки і троє дітей. Мали на собі рятункові камізельки. Це була перша шістка, яку ми вирятували. Я сам витягнув троє до нашого рятункового човна. Всім їм заткала нафта уста й ніс; ми скоро їх обмили і намагались відчути їх штучним віддиханням.

Море вкривалося щораз густіше людськими тілами. Ми вже не могли їхати кораблем. Довкола нас було море людських голов. Всі вони мали рятункові камізельки; тому можна було просто зачепити довгим гаком за камізельку і тягнути на поклад корабля. Де не глянь, всюди жінки й діти, жінки й діти. Всі вже неживі. Здається, що вони скорше подушилися в нафті, як потопилися. Коли ми вже витягнули на поклад 75 трупів, не було вже на нашому малому кораблі місця, де можнаб положити тих, що пливали по воді.

Важко було глядіти на ці замазані нафтяною мазюкою лиця. Отверті очі небіжчиків дивилися з німою тривогою останньої секунди життя. Небаром закинули ми всякі спроби привести небіжчиків до життя, бо ці проби були вже даремні. Тільки першу шістку вдалося нам вирвати смерти з кігтів. Коли ми приїхали до Полі, ці наші вирятувані прийшли вже зовсім до себе.

В Полі чекали на нас лікарі і вантажні самоходи. „Нежива . . . нежива . . . нежива . . ." — говорили лікарі, оглядаючи людські тіла, що їх привезли ми та інші рятункові кораблі. Правдиву гору трупів наложено в пристані. Пополудні начислено вже сотні привезених небіжчиків. Їх вивозили масово на вантажних автах.

Одна жінка зпоміж вирятуваних оповідала, що вони чули наші сиґнали і все бачили, але вони думали, що це воєнна маринарка мала якісь вправи і порозумівається між собою. Опісля чути було вибух; хтось крикнув, що вибухла міна; після того всіх огорнув такий страх, що ніхто вже не тямив, що робить. Всетаки майже всі захопили рятункові пояси і камізельки. Одні кидалися самі до води, інші скотилися у воду, коли корабель перехилився в бік. Ця жінка скочила з дитиною на руках у воду. Що дальше з нею діялося, не памятала. Дві жінки, які ми врятували, не могли нічого сказати; памятали тільки, що був вибух, а потім вода, вода, вода . . .

Один матроз, що його вирятували, оповідав, що офіцири „Барона Ґавча" бачили остерігаючі знаки, але думали, що це не торкається їхнього кокабля. Цього матроза викинув вибух міни з командного містка далеко в море. Тій обставині завдячує він життя.

Капітан „Барона Ґавча" лишився на кораблі і втопився з кораблем. Зі залоги врятовано одного старшину і чотирьох матрозів. З усіх подорожніх вирятовано 43 особи.

Ми виїхали ще раз на море. На морю все ще пливали трупи. Ще вночі шукали ми людей по морю, освічуючи його рефлекторами. В часі тієї другої поїздки ми витягнули мертву жінку, яка судорожно держала в раменах двоє дітей: 10-літнього хлопця і 13-літню дівчину. Дівчина ще жила. Ми мусіли майже зломити рамя матері, щоб увільнити дівчину з її обіймів. Одначе це нічого не помогло. Не зважаючи на зусилля, дівчина вмерла.

Так виглядав у нас початок війни.

(„Наш Прапор").

ІСТОРІЯ КАРТОПЛІ НА УКРАЇНІ

(З нагоди 200 років появи її на українських землях).

Картопля — ростина американська. Батьківщиною її є південна частина Чілі (в Південній Америці), де її ще до відкриття Нового Світу европейцями тамошні люди плекали по городах. Із Чілі плекання цієї ростини перейшло до інших американських країв, головнож — до Перу. Ще й досі в Перу можна подибати бараболю в дикому стані. Є це ростина з дуже запашними квітами, але з маленькими, нездалими до вжитку бульбочками. Тоді, коли Америку завоювали европейці, картопля загального поширення там іще не мала. Наприклад, тогочасні мексиканці зовсім тоді бараболі не знали.

Перші привезли картоплю з Америки до Европи еспанці. Було це після того, як вони завоювали Перу, десь коло 1565 року (між роками 1560 і 1570). Звідтіль, із Еспанії, її, як рідку новинку, почали розвозити по своїх краях мореплавці Еспанії, Голяндії, Італії й інших країв. Але великого захоплення поява картоплі серед европейських народів не викликала. Навпаки, більшість народів Европи приняла цю новинку досить недовірчиво, а подекуди навіть неохоче й (на сході) зовсім вороже. Треба було часу, щоб у цій американській гості поволі засмакували незвичні до неї народи старого світу.

Перші краї, де бараболя принялася досить скоро, були Еспанія й за нею Італія. До Ірляндії попала картопля десь коло 1565 року, туди привіз її торговець невільниками Гавкінс, в Англії почали її плекати після 1623 року, коли вже втрете привезено її з Америки, й коли вона в Еспанії й Італії була вже добре відома. Там вона дістала назву „tartufoli”, звідки пізніше німці почали її називати „картофлями”, а ми за ними — картоплями. Оповідають, що коли подали вперше картоплю на стіл англійського короля, він її спробував і скривився. Нічого дивного: королеві подали картоплю . . . сирову!

Властиво картоплю широко почали садити в інших краях Европи аж у XVIII столітті. Із німецьких країв у Прусії населення ще з початком XVIII століття не дуже похочувало садити бараболю, й королям Фридрихові Вільгельмові I (1713-1740) й Фридрихові Великому (1740-1786) довелоєя силою приневолювати до того недовірчивих селян. Зате в Саксонії вже 1717 року почали в широких розмірах садити картоплю. У Швеції її почато садити вже широко від 1726 року, у Шотляндії від 1728 року, на Угорщині й у Чехії — коло 1770 року, у Франції — від 1783 року. В XVIII столітті почали англійці переносити її культуру до своїх кольоній. Таким чином картопля появилася тоді на Капляндії, в Індії, в Австралії, Тасманії, в Новій Зеляндії — а далі вже в Китаю й т. д.

В Росії картоплю побачили вперше за Петра I (1682-1725), який силою (хоч і даремно) змушував уживати її. Та за цариці Анни Івановни (1730-1740) бараболю успішно розводили вже по городах під Петербургом чужинці, хоч поширення її в народніх московських масах ішло дуже пиняво. Енергійно за її поширення взялася цариця Катерина II, що хотіла прохарчувати нею голодне населення в деяких місцевостях Росії. З її наказу скрізь по Росії розіслали насіння бараболі й поуки, як її розводити й садити. Та в деяких місцевостях населення зустріло царицин наказ ворожо, й були випадки т. зв. явних „картопляних бунтів”, які доводилося здушувати військовою силою. Щойно за Миколи I (1825-1855) російський уряд сам почав плекати бараболю в Росії з огляду на великий недорід у деяких губерніях. В 1840, а потім удруге в 1842 рр. царський розпорядок наказував: 1) заводити скрізь на державних землях громадські засіви картоплі й насіння з цього врожаю роздавати селянам; 2) видати поуку про те, як плекати, зберігати й уживати картоплю; 3) давати нагороди господарям, що візьмуться дбало й енергійно розводити бараболю. Але й ці заходи уряду Миколи I в багатьох місцевостях викликали теж упертий спротив населення. Так, напр., у Пермщині вибух 1842 року великий „картопляний бунт”, доходило до того, що вбивали сільську владу. Треба було посилати на здушення бунту військо. Було багато жертв серед повстанців. І тільки кривава розправа з темними пересудами й народньою відразою до нового „зілля” поклала край неохоті в масах садити картоплю. Вже в 1843 році вони слухняно плекали цю городовину . . .

Час появи бараболі на Україні докладно невідомий. В сесредині XVII століття її на наших землях певне ще не було. Французький інжинір Боплян, що досить широко оповідає в свойому описі України про нашу ростню в тому часі, напевне був би подав і про картоплю, колиб вона на Україні тоді була. Треба думати, що вона попала до нас десь за гетьманування Ів. Мазепи, коли не раніше за часів І. Самойловича, як рідка городовина на стіл гетьманів, що любили заводити все, що було нове в Европі, й у себе. Майже з певністю можна сказати, що з кінцем гетьманування Мазепи картопля вже не була великою рідкістю на Україні. Досить велике число німців на військовій службі в козацьких полках того часу, з одного боку, і прихід на Україну шведів з другого боку, моглиб промовляти за те, що ця ростина бодай серед козацької верхівки була вже знана. Що в 20—40 рр. XVIII століття вона вже була сильно поширена, на це маємо вказівки в польській мемуаристиці.

І так в II томі опису польського побуту за короля Августа II, зробленого Котовичем, читаємо:

„Картопля в Польщі . . . появилася за Августа III, спершу в королівських економіях, що їх обсаджували самі німці-саксонці, які для своєї вигоди привезли з собою ту ростину з Саксонії і поширили її в Польщі. Довго поляки бридилися бараболею, вважаючи її шкідливою для здоровля . . . Але згодом хлібороби в економіях почали набувати її від німців, і від них вона поширилася й між сусідами. Нарешті, коли картопля стала вже знайома по „żoławach” ґданських, по „hollendrach” великопольських і литовських, коли до Великопольщі прийшло кількасот родин швабських, якими деякі пани, а саме на Познані, виперши давніх селян польських, пообсаджували всі свої села — то ті пришельці, привчені у своїх краях жити самою картоплею, додали до неї смаку польським селянам, а через них і шляхті. Вже з кінцем панування Августа III бараболя була відома скрізь у Польщі, на Литві й на Русі”.

І Котович до цього додає:

„Поки не знали картоплі, вживали бульбу, овочу, подібного до картоплі, з тою тільки ріжницею, що є він більший . . . і смак має той самий, що картопля, але запах від нього гидкий, подібний, як від блощиці. З поширенням картоплі бульбу закинули”.

Отже в Галичині й у Правобережній Україні картопля ввійшла в загальний ужиток у середині XVIII віку (час панування короля Августа III: 1733-1763), а звідтіль широко перейшла, у приблизно тому самому часі, й на Лівобережжя.

(Життя і Знання”)

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВИ.

БЕЙОН, Н. ДЖ.

Коляда й щедрівка.

Цьогорічна коляда Центрального Комітету, влаштована на піддержання Рідної Школи в старім краю, увінчалася дуже гарним успіхом. Ціле Різдво падав дощ і здавалося, що неможлива жадна коляда. Та проте наші щирі члени Центрального Комітету скликали збори, на котрих був присутній урядник і член Центрального Комітету, місцевий учитель Василь Мельничук, що представив положення Рідного Краю, а зокрема описав тяжке положення українського шкільництва під польським пануванням. Члени Центрального Комітету охоче згодилися піти з колядою на Рідну Школу. Члениці Союзу Українок з 19. відділу при українськім Центральнім Комітеті пішли знову з щедрівкою, також на ту саму ціль. Ходили колядувати з Центрального Комітету: Ю. Телішевський, Л. Бачинський, О. Бояновський, Й. Ошуст, І. Стахів, О. Кібало, Т. Польовий і І. Довгань. Від Союзу Українок: Анна Липа, Анна Путас, Катерина Захарійчук. Заколядовано на Рідну Школу разом $138, а одного доляра зложено на боєву акцію. Разом зібрано $139. Розходу було $3.40. Отже вислано до Краю через Обєднання суму $135.60 ц.

Коляду зложили: бр. св. Михаїла, від. 213 У. Н. Союзу, $10; по $5: тов. ім. Тараса Шевченка, від. 281 У. Н. Союзу, Жіноче Товариство ім. Ольги Басарабової, А. Рейтар, о. О. Павляк; по $3: І. Пасічник; по $2: П. Коваль, Н. Сеник, П. Борис, В. Мельничук, Український Народний Дім, Charles Nawicki (литовець); по $1: Я. Лаврів, І. Лабай, І. Комаринський, С. Кібало, І. Довгань, В. Савран, Д. Липовий, І. Готра, М. Кравчук, І. Литвин, Й. Король, А. Польовий, В. Федорик, Д. Павлишин, Т. Павлишин, П. Мартинів, Н. Путас, М. Пасічник, А. Бирич, І. Корело, О. Тіцький, В. Федірко, Н. Гіль, П. Бушко, Ю. Оленьчук, А. Білінський, В. Зіньковський, Л. Теплишин, С. Кудрик, С. Хандога, І. Матеящ, Ю. Телішевський, Н. Мороз, П. Савич, П. Кудрик, М. Пласконь, Р. Задорецький, Т. Польовий, Л. Бачинський, С. Готра, Ж. Триник, В. Франюк; по 50 ц.: П. Жирів, М. Польовий, П. Харів, І. Матушевський, А. Кахний, Н. Бабяк, М. Мельник, Т. Колодій, Й. Ошуст, А. Романів, О. Бояновський, Т. Мартиняк, І. Солонинка, І. Стахів, П. Вагула, О. Драганчук, Г. Кривий, П. Язьвінський, Й. Антіш, О. Лотоцький, П. Рогошевський, С. Липа, Е. Ваган, М. Пахолок, Г. Притика, Л. Гавазен, А. Бурбела; по 25 ц.: О. Біганська, Е. Маньків, Й. Кобрин, Г. Захарійчук, В. Салій. На боєву акцію Й. Кобрин $1. Щедрівку зложили по $2: о. О. Павляк, М. Борис; по $1: К. Захарійчук, І. Матушевський, Український Демократичний Клюб, Л. Бачинський, А. Зіньковська, Д. Липовий, А. Лабай, А. Сеник, М. Кравчук, А. Рейтар, В. Мельничук, Р. Павлишин, М. Бам, М. Павлишин, І. Литвин, М. Вишиваний, І. Демянович, М. Басараб, А. Липа, Р. Щомак, Т. Харів; по 50 ц.: С. Готра, А. Мельник, М. Задорецький, О. Парпан, Т. Польовий, К. Довгань, Н. Бабяк, М. Бурбела, Е. Кушнір, К. Триник, М. Жирій, А. Бойко, К. Харів, А. Путас, А. Кривий, С. Хомин, М. Лотоцький, П. Мартинів, Т. Пахолок, М. Пласконь, К. Корело, Л. Гавазен; І. Зазуля 25 ц. За ці жертви уряд Центрального Комітету складає щиру подяку колядникам і всім жертводавцям.

За уряд:
І. Довгань, предсідник;
Ю. Телішевський, секр. рек.

ШАМОКІН, ПА.

На Рідну Школу.

Парохільний уряд переслав до Обєднання $43.76, призначуючи їх на допомогу Рідній Школі в старім краю. Гроші ті зложили парохіяни на Службі Божій дня 17. січня б. р. на поклик свого пароха о. М. Олексева.

БРІСТОЛ, ПА.

На Рідну Школу.

Урядники й члени від. 362 У. Н. Союзу постановилил піти цього року за колядою на допомогу Рідній Школі. Колядою занялися: Р. Караїм, Й. Осередчук, Н. Масний, І. Сидорський, а з молоді: панни С. Осередчук, Марія Сидорська, Анна Лешак і Настя Курко. Коляду зложили по $1: Й. Осередчук, Р. Караїм, І. Лукасевич, Т. Білецький, Н. Масний, Т. Мама, І. Сидорський, Н. Васюрка й М. Карп; по 50 ц.: Ф. Николенко, М. Стасевич, С. Муха, В. Кундира, М. Лешак, А. Курко, К. Осенко, І. Панько, Й. Ленкевич, І. Шегда й І. Розат; по 30 ц.: Й. Кривін; по 25 ц.: В. Антіш, П. Закутинський. Дрібними датками зібрано 70 ц., отже разом вислано через Обєднання $16. Признання належиться тут головно молодим дівчатам, які радо пішли за колядою і в такий спосіб помогли добрій справі.

Іван Сидорський.

— То цікаве, я завважила, що коли мій чоловік говорить „мусимо ощаджувати”, то завжди має на думці мене; а коли каже, що вкінці можемо собі на дещо позволити, то думає про себе.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

ТАРЗАН І ЛЮДИ-ЛЕОПАРДИ.

(114)

Ребеґа, ватажок племени карликів бебетів, заложив руки на грудях і уважно вдивлявся в гурт чужинців, що зближалися до його села. Чим ближче вони підходили, тим неспокійнішим він ставав. Колиж вони станули перед ним на кілька кроків, він без обиняків закричав: „Ваші руки порожні, я не бачу ніяких дарунків”. Бобольо виступив вперед і заговорив:

„Дарунки будуть, коли ти зробиш так, як я пораджу: заховай на кілька днів отсю дівчину”. „Ні”, відповів зухвало Ребеґа. „Ми маємо досить клопоту з власними жінками”. „Алеж я дам вам досить харчів”, переконував Бобольо, „дам ягід, мяса, риби, я маю великі запаси харчів”... З тими словами Бобольо впялив свій хитрий зір у ватажка карликів.

Ребеґзі подобалися ці арґументи. Його племя якраз терпіло великий голод, бо вимкова посуха спалила все, а також відігнала звірину в інші околиці. Вже кілька місяців ці малі дикуни не думали про ніщо інше, тільки про те, як би наповнити свій живіт. Тому Ребеґа згодився переховати дівчину в заміну за обіцянку другого дня дістати харчі.

Як тільки відійшов Бобольо, Ребеґа почав оглядати Калі Бвану. Притім він почав задоволено усміхатись і облизувати свої грубі губи. Калі Бвана відвернулася з обридженням від нього. Та мабуть, колиб вона була знала дійсні наміри цього дикуна, її обридження не булоб таке велике: цей дикун фактично думав, що мясо з неї, зварене в кітлі, булоб великим присмаком...